

Na kavici s klasičnim jezicima: „double date”

Zagreb je obasjavala ulična rasvjeta kad je vrata Hrvatskog narodnog kazališta otvorila rijeka ljudi u kojoj su na ulicu isplovile i naše prijateljice Antonija i Vita s pratnjama, voljenima Marijem i Fabijem. Vrlo je brzo gotovo tihi Trg Republike Hrvatske ispunio žamor misli i dojmova izazvanih završenom predstavom. U moru je različitih glasova Vita upitala za dojmove, a Antonija se odmah nadovezala na prijateljičin zahtjev: „Meni je predstava bila *fantastična*, onaj glumac je baš *vitalan*, *scenografija* je isto odlična, prostor na *sceni* jako dobro iskorišten, a poruka jasno poslana i *eksplicitno* i *implicitno*.” Vita je kimnula potvrdno i dodala kako sljedeći put idu gledati predstavu u *Teatru Exit*. Oni, naime, po njezinom mišljenju, imaju jako dobar *program*. Za riječ su se izborili i dečki koji su, nakon izricanja dojmova i *konstruktivnih kritika*, predložili nastavak druženja i *dijaloga* u kafiću jer, kako su i sami zaključili, nisu već jako dugo svi skupa popili neku kavu.

Premda su prijateljice već imale svoju čašicu razgovora prije predstave, nisu se nimalo usprotivile prijedlogu da njih četvero odu na, kako bi se danas *popularno* reklo, *neplanirani* „double date”. I dok su dečki birali *lokal* koji bi bio *optimalan* za njihove *kriterije*, djevojke su nastavile s razgovorom ondje gdje su ga bile primorane prekinuti zbog predstave. „Nego, od silnih ljetnih avantura nismo stigle ni spomenuti tvoj novi posao, pričaj kako ti je, jesi li se naviknula? Kako to sve *funkcionira*?” upitala je Vita Antoniju, koja je odmah *entuzijastično* odgovorila: „Ajme da, pa za početak je jako dobro. Radno vrijeme mi je dosta *fleksibilno*, tako da si napokon mogu sama *planirati* tjedan. Jedino na što moram paziti su sastanci s *klijentima*, ali s njima dogovorim *termine*, a preostalo vrijeme odlazi na rad na *projektu*, što se uvijek svede na slaganje različitih *elemenata* u nešto što će svima biti *estetski*, lijepo, ali i *funkcionalno*. Moram priznati da mi je *dizajn eksterijera* i *interijera* trenutačno jako zanimljiv, moja *kreativnost* napokon dolazi do izražaja.” Vita je pažljivo slušala i podržavala svoju prijateljicu u njezinim novim poduhvatima: „Da, uvijek si bila *inovativna*, imala nove *ideje*. A bilo je i *idealno* vrijeme za promjene.”

Dok su naše prijateljice razgovarale o poslu, dečki su se dotaknuli nogometa i domaće lige, razmjenjujući stavove o trenutačnoj *situaciji* na ljestvici Hrvatske nogometne lige. „Kakve su *prognoze* za ovu godinu? Što ti se čini?”, upitao je Fabio Marija pa nastavio: „Ne izgleda obećavajuće.” Mario je, uvijek spreman za sportske *teme*, odgovorio: „Gle, nogomet nam je u *krizi*, sport općenito. Pa gledao si utakmicu, ono sigurno nije bio *penal*, a da ga nije svirao, vjerujem da

bi im ovi dali još *minimalno* dva gola. No, da ne *kompliciramo* mnogo, mislim da bi ove *sezone* moglo biti *interesantno*, barem u Kupu, rekao bih da nas čeka neobično *finale*.” Fabio je kimajući potvrdno sve do neobičnog finala dodao: „Misliš? Jest da neki dečki nisu baš u *formi*, ali nekako očekujem da će finale biti očekivano, kao i dosad. No, još je rano za donošenje zaključaka, vidjet ćemo na kraju polusezone, tad bismo već mogli s nekom sigurnošću raspravljati o tome kome ide *titula*.” Mario je, složivši se s *relativno* novim prijateljem, nazdravio dosadašnjem i njihovom budućem zajedničkom druženju. Fabio, Vita i Antonija spremno su se pridružili zdravicu pa nastavili razgovor još dugo u noć.

*

Kako to obično biva na *duplim* spojevima ili, da upotrijebimo anglizam koji u engleskom pak biva latinizam, dejtovima, mnoštvo se različitih *tema* (lat. *thēma*, -*ātis*, *n.*, grč. τό θέμα) nađe uz čašicu razgovora. Tako i naši prijatelji zajedno raspravljaju o svemu, dojmovima nakon predstave i svakodnevnim brigama, a pritom im se u razgovoru potkradu latinizmi i grecizmi, bilo da su svoj put pronašli izravno ulazeći u hrvatski ili neizravno putem anglizama. Neki od neizravnih latinizama su *date* (lat. *do*, *1.*, *dedi*, *datum* – dati), koji ovdje označava sastanak, a latinizam je vidljiviji u njegovu značenju datum ili nadnevak, i *dizajn* (engl. design, od lat. *designo*, *1.* – označiti, obilježiti; urediti, osnovati). Isto su tako očekivani latinizmi i grecizmi u dojmovima o kazališnoj predstavi jer počevši od *teatra* (lat. *theatrum*, -*i*, *n.*, grč. τό θέατρον – kazalište) pa do njegovih dijelova gotovo je svaka riječ vezana za kazalište barem jednim dijelom podrijetlom iz latinskog ili grčkog jezika. *Scena* (lat. *scaena*, -*ae*, *f.*, grč. ή σκηνή) i *scenografija* (sastavljena od prethodne riječi i grč. γράφω – pisati), *kostimografija*, *auditorij* i druge, kao i *drama* (grč. τό δράμα) i izgled kazališta svoje početke, pravila i strukturu duguju upravo antici. S njima, uz umjetnost i *estetiku* (grč. ή αἴσθησις – osjet) uvijek dolazi i neka *kritika* (lat. *criticus*, *3.*, grč. κριτικός, *3.*, od grčkog glagola κρίνω – razlučiti, odlučiti) koja se odvija kroz *dijalog* (grč. ό διάλογος, sastavljena od prijedloga διά – kroz i ό λογος, ό – riječ, razbor, načelo...); a upravo nam etimologija riječi *kritika* svjedoči o tome da njezino značenje ne mora uvijek biti negativno, nego može biti i *konstruktivna* (lat. *constrūo*, *3.*, -*struxi*, -*structum* – sagraditi, stvoriti), ali nam isto tako i objašnjava pojmove *kriterij* i *kriza* (lat. *crīsis*, *is*, *f.*, grč. ή κρίσις – razlučivanje, odluka), koji dolaze od istog grčkog glagola. Preostali latinizmi i grecizmi koji se u *komentarima* o predstavi potkradaju su *eksplicitno* (lat. *explīco*, *1.*, -*āvi* (-*ui*), -*ātum* (-*itum*) – razmotati, razložiti, rastumačiti, razjasniti), njegov antonim *implicitno* (lat. *implīco*, *1.*, -*āvi* ili -*ui*, -*ātum* ili -*itum* – zaplesti, uplesti, zamrsiti), *Exit* (u imenu kazališta) (lat. *exēo*, *exire*, -*īi* (*īvi*), -*itum* – izaći), *program* (grč. τό πρόγραμμα – pismena javna obznana) i *vitalan* (lat. *vitalis*, -*e* – životan od *vita*, -*ae*, *f.* – život).

U nastavku razgovora prijateljice spominju zanimanje dizajnera nastalo u novije vrijeme u kojem zbog toga ne očekujemo tako mnogo latinizama i

grecizama kako naprimjer u poslovima vezanim uz pravo ili medicinu. Osim *dizajna interijera* (lat. *intērior*, -*ius*, komparativ od *inter* u značenju unutarnji, unutrašnji) i *eksterijera* (lat. *extērior*, -*ius*, komparativ od *exter*, -*tēra*, -*tērum*, – izvanjski) latinizmima i grecizmima se koristimo govoreći o raznim *aspektima* poslova, posebno onih „modernijih” koji nude *fleksibilno* (lat. *flecto*, 3., -*xi*, -*xum* – savijati; saviti) radno vrijeme, ali zauzvrat osim timskog rada očekuju *entuzijazam* (grč. ὁ ἐνθουσιασμός– nadahnuće od ἐνθουσιάω – biti bogom nadahnut, obuzet), *kreativnost* (lat. *creo*, 1. – stvarati), *planiranje* (lat. *plānus*, 3 – ravan, jasan, razgovijetan, razumljiv), *inovativnost* (lat. *innōvo*, 1. – obnoviti) odnosno smišljanje novih *ideja* (lat. *idēa*, -*ae*, *f.*, grč. ἡ ιδέα, τὸ εἶδος, od glagola εἶδω – vidjeti, opaziti) i još da odnos s *klijentima*,¹ ako radimo s drugim ljudima, *funkcionira* (lat. *fungor*, 3. *functus sum* – vršiti, obavljati) *idealno* (lat. *idēālis*, -*e*, – zamišljen, savršen, v. *idea*) i da dolazimo na vrijeme na zakazane *termine* (lat. *terminus*, -*i*, *m.* – granica, međa).

Nogometni rječnik s druge je strane bogatiji izrazima iz engleskog i drugih jezika, što je i razumljivo, jer se kao najvažnija sporedna stvar na svijetu razvija tek u novije doba. No, *titula* (lat. *tītulus*, -*i*, *m.* – naslov), *penal* ili kazneni udarac (lat. *poena*, -*ae*, *f.* – kazna), *finale* (lat. *fīnālis*, -*e* – krajnji; od *fīnis*, -*is*, *m.* – kraj, granica), *forma* (lat. *forma*, -*ae*, *f.* – oblik), *prognoza* (lat. *prognōsis*, -*is*, *f.*; grč. ἡ πρόγνωσις, – prethodno znanje) svoje su mjesto pronašli u nogometu i u drugim sportovima. U razgovoru su se, dakako, potkrali i drugi, svakodnevno korišteni izrazi, neovisni o temi, poput superlativa *optimalno* (lat. *optimus*, 3 – najbolji; superlativ od *bonus*, 3 – dobar) i *minimalno* (lat. *mīnīmus*, 3 – najmanji; superlativ od *parvus*, 3 – malen) koje nerijetko u svakodnevnim *situacijama* (lat. *situatio*, -*onis*, *f.* od *situs*, -*us*, *m.* – položaj) čujemo s prefiksima za superlativ u hrvatskom jeziku (npr. najoptimalniji), što je, dakako pogrešno.

*

Naposljetku, kako je već postala *tradicija* (lat. *trādītio*, -*ōnis*, *f.* – predaja, predanje, od *trādo*, 3., -*dīdi*, -*dītum* – predati) ostaje nam još samo objasniti kako spomenute latinizme i grecizme primijeniti u učenju. Iako se i na ovim primjerima mogu napraviti križaljka ili kartice za *memory*, s našim ćemo današnjim izrazima otići i korak dalje, učeći nekoliko novih uz učenje poslovice. Važno je napomenuti da se umjesto latinizama i grecizama može staviti i izvorno značenje latinskih i

¹ U starom je Rimu postojao nešto drugačiji društveni odnos koji je uključivao klijente, od čega i baštinitimo tu riječ. Taj odnos između patrona (lat. *patronus*, -*i*, *m.* – zaštitnik) i klijenta (lat. *cliens*, -*entis*, *m.* – štitičnik; odvijao se svakodnevno tako da je klijent svako jutro dolazio patronu na *salutatio matutina*, jutarnji pozdrav. Njih bi dvojica obavili kratki razgovor u kojemu bi klijent izvršio neku obvezu ili odradio posao za svog patrona, a zauzvrat bi dobio košaru s namirnicama (lat. *sportula*, -*ae*, *f.*). Ugled se u Rimu dakako mjerio i po tome koliko tko ima klijenata, a onaj tko bi bio patron određenom broju klijenata nerijetko je i sam bio klijent u odnosu prema onim moćnijima od njega sama. Danas pak nemamo takve društvene odnose, ali se pojam klijent održao u nekim poslovnim odnosima.

grčkih riječi, kao na primjer umjesto latinizma *situacija* napisati *položaj*. Dakle, zadatak je napisati točno grčke ili latinske imenice u nominativu jednine ili, ako se radi o glagolima, u prvom licu jednine indikativa prezenta aktivnog kako bi se otkrilo koji se broj krije pod kojim slovom. Ako se ispravno riješi zadatak, po tom se ključu (jedan broj – točno određeno slovo), otkrivaju latinske poslovice u nastavku, a svaka pak od njih krije neku riječ koja je ili korijen za latinizam ili pak ima zajednički korijen s nekom hrvatskom riječju. Nakon otkrivanja poslovice mogu se potražiti i latinizmi, a zadatak se, naravno, može proširiti po želji.

Matea Tunjić

eksplicitno →

— — — — — — —
10 11 18 22 9 8 7

prognoza →

— — — — — — — — —
18 15 7 28 2 7 1 9 1

funkcioniranje →

— — — — — — —
13 4 2 8 3 9 7

ideja →

— — — — —
9 6 10 5

teatar →

— — — — — — — — —
3 30 10 5 3 15 4 20

vitalan →

— — — — — — —
19 9 3 5 22 9 1

1. $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{4}$ $\frac{\quad}{22}$ $\frac{\quad}{22}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{6}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{10}$

$\frac{\quad}{22}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{5}$

2. $\frac{\quad}{20}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{2}$

$\frac{\quad}{8}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{15}$ $\frac{\quad}{18}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{15}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{7}$

3. $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{8}$ $\frac{\quad}{30}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{22}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{6}$

$\frac{\quad}{19}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{6}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{8}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{20}$ $\frac{\quad}{4}$ $\frac{\quad}{1}$

4. $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{8}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{20}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{15}$

$\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{15}$ $\frac{\quad}{15}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{28}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{10}$

5. $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{8}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{5}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{1}$ $\frac{\quad}{3}$

$\frac{\quad}{18}$ $\frac{\quad}{7}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{10}$ $\frac{\quad}{2}$ $\frac{\quad}{3}$ $\frac{\quad}{9}$ $\frac{\quad}{5}$